

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 12.

У Новом Саду, 1. септембра 1910.

Год. III.

САДРЖАЈ: Школска Уредба. — Концентрација у настави — Равне наредбе и налози државних власти за школу и учитеља, од Ж. Алексића. — Школа и настава: Реформа учит. оспособљења на држ. учит. школама. — Реформа почетне наставе. — Учитељство: Државни учитељски мировински фонд. — Дуг пензионом фонду. — Прва епископска учит. скупштина у отоманској империји. — Плата будимпештанских учитеља. — Из школеке самоуправе: Седница Школ. Савета. — Преглед књига: Kritik der Ziller'schen Formalstufentheorie, von Dr. G. Edilian, приказ др. П. Радосављевића. — Белешке. — Књижевни оглас.

Школска Уредба.

После дугогодишњег искуства са садашњом школском самоуправом, опазили су се многи недостатци што сметају правилном развоју школе и основне наставе. Најважнији недостатци су у томе питању нестручност школских одсека и финансијска несамоосталност истих. Кад би просветно одељење у једном државном министарству било склоњено из људи разних струка и кад би такво одељење ишчекивало, шта ће му дати министарство финансија, оно не би никад ништа створило, нити би и за један корак унапредило просвету у своме подручју. Државе које својим уређењем стоје на најширем демократском основу, и непомишљају да у својим просветним подвизима уведу такав систем, јер су уверене, да би место напретка, постигле назадак и створиле хаос у својим просветним стварима. Но што нико нигде није ни покушао да изведе, то смо извели ми у нашој аутономији још пре 40 година. У устручавању да се неогрешимо о демократизам, ми смо се пребацили и тим устручавањем учинили интересима здраве просвете и демократије најлошије услуге. У тежњи за неограниченим суверенитетом народним, ми смо у све школске одсеке од најнижег до највишег, унели такве елементе који школи, настави и просвети не користе ништа, него јој сметају. То је сасвим разумљиво. Места у нашим месним и епарх. школским одборима и Школ. Савету, места у епарх. скупштинама и Сабору,

схваћана су у ширим круговима нашим или као почасна места или као места са којих се може показати моћ власти. Ти неправилни појмови потиснули су у закутак прави смисао и задаћу тих места и тако доживесмо време, да се хватаху тих места, а и сад хватају, и такви чланови нашег народа, који могу бити иначе и честити и угледни и у своме послу исправни људи, али на школском пољу својим неразумевањем они просто наносе штету нашој општој народној ствари. Да је ова тврдња тачна, доказ је застој на нашем основном школству, који траје управо од почетка новог самоуправног школског стања. Узалуд је донешена за оно доба напредна Школска Уредба, кад су јој већ у основи потсечена крила тиме, што је извођење њено поверено тако комбинованом друштву, чији се погледи дијаметрално разилазе у погледу школе, наставе и просвете у опште. Замислите само један сеоски месни школски одбор, у којем каква сеоска надрикрњига води главну реч, или такав склоп где се конзервативни погледи не дају ни чим разуверити и где је још чврст као стена онај стари аксиом: „Тако су и наши дедови радили, па шта им је валило?“ Људи таквих погледа треба да изврше оно, што је тадашња модерна Шк. Уредба у најбољој намери узаконила! Како ли је љуто ту сгресио наш непрегледни идеализам, види се сад после 40 година. И ако не станемо и сада на реалније становиште, онда нам нико неће бити крив, ако наше школске прилике

не буду довољно одговарале сувременим просветним захтевима, те с тога изазову према себи реакцију државних власти, које неће у просветним питањима да рачунају са нашим патријархалним традицијама и свечарском лежерношћу.

Ново доба захтева и нове установе. Наше школско уређење мора добити своје стварно стручно обележје, с тога се мора напустити досадашње формално обележје. Стручно обележје било би у томе, да се у све школске одсеке уведу чисто стручни људи. То би се могло постићи тако, кад би се број чланова садашњег епарх. школ. одбора смањено на 6 те у њему било осим два учитеља и једног свештеника, још три друга члана. Такав одсек имао би у своме делокругу административне школске ствари. А стручни школски одсек имао би се поред овога установити са самосталним делокругом. У њему би могли бити чланови само школски људи из круга народних учитеља, професора виших девојачких школа, учитељских школа и гимназија, разуме се у оној сразмери заступљени, у коликом је броју која врста школа у подручју тога одсека заступљена. Доста је да у таквом одсеку има свега 6 чланова. На овакој основи имао би се преудесити и склоп Школског Савета, са истим бројем чланова и истом сразмером стручних људи. А месни школски одбор требао би да добије делокруг само у спољашњем уређењу школе.

Друго важно питање је финансијска страна. Данашње је уређење такво, да ни један школски одсек од месног школ. одбора, па до Школ. Савета, не може самостално одређивати ништа у погледу новчаних потреба за школу и наставу. То је један велики несмисао. Последице су тога, да и тамо, где евентуално има људи с напредним идејама и полетним намерама, не може да се изведе ништа, јер то често зависи од пристанка каквих чланова конзервативног погледа, кроз чији критеријум треба да прођу ти захтеви о потребама, где обично не добију пристанак из разлога што се нема, или што није баш тако нужно, или што се то може и до године и т. д., те тако често и најбоља ствар пропадне.

Та два основа: Стручни и финансијски, треба да добију своје право при завлађању

наших школских прилика. А како се то прихвати, онда се развој доброг правца сам по себи ниже.

Но да би изазвали на размишљање шире школске кругове о питањима која треба да се реше сад при евентуалном донашању нове Школ. Уредбе, навешћемо у главном назоре који су били заступани на разним скуповима учитељским, а и сад их заступа учитељство у јачој или мањој мери.

У вези с напред поменути, да се установи епарх. школ. савет и митроп. школ. савет. У њихов делокруг би спадао сав рад, што се грана на методско-дидактичком пољу основне наставе, школском и даљем образовању наставника свију наших првосветних завода и решавању разних питања школских и учитељских задатака од опште просветног значаја и вредности. Досадашњи одсеци да добију административни делокруг у спољашњем уређењу школе.

У вези са овим да се свима просветним одељењима у аутономији одреди самосталан буџетски и финансијски делокруг, који би се установио споразумно са саборским одбором, односно епарх. административним, а у општинама са црквеним одбором.

У корист тачног извођења просветног програма, да се школе у појединим епархијама поделе на срезове и за сваки срез или варош од 15—20 школских разреда, постави срески школски надзорник из круга практичних учитеља, који су практичним радом на школској настави и школској књижевности стекли гласа.

Делокруг ових среских надзорника да буде инструктиван надзор и посредовање између учитеља и зборовца, и између епарх. школ. одбора и епарх. школског Савета. (Тачни називи ових одсека имали би се одредити.)

Епарх. школ. надзорнику да се додаду два помоћника из круга тих среских надзорника, а тако и главном школ. надзорнику.

У корист спољашњег уређења школâ:

Да се уз досадашње изворе уноси у благајницу м. школ. фонда 25% од годишњег чистогдохотка црквено-општинског, а код школ. приреза, да се евентуално може порезати и већи % на директни порез.

Да би се набавили извори и за општине слабог материјалног стања, да се за снажење фонда Св. Саве установи прирез (до даље одредбе) од 6 фил. по души за оне Србе и Сркиње прав. вере, који немају никаква иметка, а за оне који имају иметка до 2000 К по 12 фил.; за сваких 5000 К иметка до 20.000 К, по 14 фил., на сваких даљих 5000 К преко 20.000, по 20 фил. од душе. Из овог фонда редовно да се троши половина укупљеног годишњег приреза и половина чистог годишњег каматног дохотка, а друга половина приреза и камате да се додаје главници. У фонд Св. Саве да се унесу и сви епарх. школ. фондови.

Унутрашњем уређењу школе:

Да се учитељу остави по слободном избору методски поступак, исто тако слободан избор и код избора учбеника одобрених од митроп. школ. Савета. Учбеници и школски прибор да се не монополишу од стране М. Ш. С.

Број деце у разреду да се установи на 50. Ако се за три године овај број стално пење на 80, да се установи и други разред, а по том сразмеру и даљи потребни разреди.

Подела по разреду да се изводи по полу нарочито у старијим разредима од III. па даље.

За слабије даровиту децу и слабије умно развијену, да се установе бар у највећим општинама посебни помоћни разреди.

Да се установе заводи за слепу и глухонему децу и поправилиште за лоше васпитану децу.

Где је више учитељица да наставу у ручном раду поделе и да добију хонорар за ту наставу.

Број наставних часова да не буде мањи од 18 ни виши од 30 заједно с техничким предметима.

Књиге, учила и помоћна средства за наставу одређује митроп. Школски Савет. Верску правилност веронаучних књига испитује и одобрава св. арх. Синод.

Учила и потребан прибор за учење набавља општина односно издржавалац школе до 15. августа.

За учила и школску књижницу да се

ставља обавезна свота у општ. прорачун. Учители да су дужни проучавати књиге и листове набављене за књижницу и споразумно поделити реферат о истима за месну учит. конференцију.

За успех онога ученика који за извесно време стално нема књига и прибора да учитељ није одговоран.

Школска обвезност да почиње навршеном 6. годином и траје са пофторном школом 9 година. Навршена 6. година да се рачуна само закључно до 1. марта те године у којој ће се дете уписати у школу.

Приватни ученици да плаћају већу школарину при полагању него до сад, а да их испитује учитељ дотичног разреда који полагају.

При попису деце за школу, при пажњи на неуредно похађање и давање допушта деци, да се јаче ангажује школ. одбор у месту.

Да се установе школ. лекари који ће осим редовног прегледа у току године нарочито при упису у школу савесно прегледати свако дете је ли здраво телесно и душевно, и уопште здравствено заштићено од какве заразне болести. Болесна деца да се не примају у школу до даље одредбе месног шк. одб., а ненормална да се не примају у редовну осн. шк., него доделе помоћним разредима евентуално хуманитарним заводима.

Непрекидна настава да се заведе по салашким школама где је становништво ређе насељено. У редовним школ. приликама да се може завести у зиму, за време најкраћих дана и у лето за време јаке врућине.

Од евентуалних нападаја на учитељеву личност, нарочито за време наставе, и од сметања наставе од евентуалних нападача, да се учитељство јаче заштити.

Јачу телесну казну да извршује м. школ. одбор уз пријаву децијим родитељима.

За подизање школ. зграда и учит. станова, да се установе нацрти у три категорије и то за села, варошице или велика села и за вароши.

Сви нацрти да су једног грађевинског облика, а величином зграде могу бити разни.

Ради боље спреме учитеља, да се установи испит за сталне учитеље. Сталност

да почиње навршеном 21. годином у редовним приликама, а у случају где је кандидат прешао то доба живота, да му се избор потврђује тек по положеном испиту за сталност.

Епарх. шк. одбор да одређује, да ли ће ново установљено место учитељско у општини бити за учитеља или учитељицу. Исто тако и у евентуалним променама таке природе код оних места која већ постоје.

Поновни испит за учит. оспособљење код оних учитеља, који дуже времена не ступе у службу или прекину учитељевање, да се установи после 3 год. а не 5 као до сада.

Науку вере да обрађује свештеник уз посебну награду, а без дисциплинске помоћи учитељеве.

Школска деца, учитељи и учитељице обвезни су само недељом и празником бити присутни на литургији, за време школске године. Ако је више учитеља и учитељица могу чредом обављати ову дужност.

Учитељ се не може стечајем обвезати ни на какву споредну дужност осим дужности наставничке. Дужности ван наставничког круга спадају у приватан споразум учитеља и општине, а не потпадају под надзор и дисциплину школских власти.

Појачку дужност ни приватним уговором не могу учитељи вршити за награду мању од 400 К.

На укупима не може суделовати ни учитељ ни деца за време наставних часова, осим ако је покојник ванредно заслужна личност, те се из почасти суделује.

У зимње доба не може разред корпоративно ићи на сахрану ни у ваншколско доба, осим поједина деца са својим родитељима.

Заменика болесном учитељу плаћа издржавалац школе, а он и поставља ту замену. Ово стање може трајати две године.

Заменика плаћа учитељ сâм, кад због вршења којег свог грађанског права и породичних прилика, не може да буде присутан на настави. Ако се не може доћи до замене, дужни су остали учитељи у месту прихватити замену, ма и превели децу у своје разреде. Помоћници референтови да

замењују учитеља тамо где је један, ако је потреба.

Споредна занимања учитеља и учитељица, зависе од одобрења ЕШО., а то одобрење може се ускратити и онда, кад се тиче школе и наставе, ако учитељ није исправан у својој обвезној школској учитељској дужности.

Школски управитељ постоји у школама где је 3 и више учит. снага. Где је 1—2 учит. снаге непосредан је старешина срески надзорник.

Школског управитеља поставља епарх. шк. одбор на предлог дотичног учит. збора.

При избору учитеља дужност је општине да бира по бољој сведоџби кандидата. Код сврш. припр. је меродавна у томе оцена у сведоџби, а код вишегодишњег практичног учитеља меродавна је оцена школ. стручне власти о практичном раду и јаван рад на књижевном стручном пољу.

Да се установи привременост службе за прве две године. Неполагање овог испита ни концем 3. године, у свези је са губитком дотичног места, односно премештајем учит. на друго место. При премештају пазиће се да такви учитељи не дођу у места где су сами, него међу 2—3 или више учитељских снага.

Где је засебан вероучитељ и он је члан учит. збора с правом гласа.

У предметима где се тиче здравственог стања суделује у седници и шк. лекар са саветујућим гласом.

Установа школских лекара је сувремена и веома потребна. Она донекле и сад већ постоји у нас у толико што срески лекар с времена на време прегледа децу, но то није доста. Сталног лекара треба да имају за сада бар све наше јаче општине.

Кључ за плате учит. да се установи по годинама службе учитељске.

Служба траје 40 год. (за сада) а за учит. који су чланови учит. миров. фонда срп. митрополије 35 година. За учит. у Угар. важиће одредба садашњег или будућег закона или уређења у погледу трајања службе.

Почетна је плата 1300 К годишње, а завршна 3300 К. уз то стан, или станарина, огрев и врт. Станарина се одређује

према скали те врсте за држ. чиновништво.

Приходи у депутату или у земљи престају.

Места за која општине не доприносе ништа, попуњује постављањем учитеља ЕШО.

Доплатци од 200 К издају се сваке навршене 3 године. Доплатци петогодишњи се науштају.

Школ. управитељу је доплатак према броју снага учитељских од 200—600 К.

Школ. послугу поставља сâм учитељ или учитељски збор.

Ради одржавања што боље чистоте, м. школ. одбор набавља потребне реквизите и месечно даје рибати и закречити школу.

У погледу мировине требало би да се установе бар ове допуне.

У мировину се рачуна и станарина.

Мировина се рачуна од дана ступања у сталну службу.

Чланови који нису навршили 10 год. сталне службе добивају отпавнину: до 5 год. своту у износу 1 и $\frac{1}{2}$ годишње плате.

За оне који су онеспособљени за рад без своје кривице, а имају бар 5 година службе рачунаће се као да имају 10 год. службе.

Навршеном 10 год. службе мировина је 50%, за сваку даљу год. $2\frac{1}{2}\%$ да свршетком 30 год. службе ужива учитељ пуну плату.

Ако престане повод умировљењу учитељ може поново бити примљен у редовну службу.

За удовице и сирочад. Свако дете треба да добија припомоћ док није збринато самосталном зарадом, односно женске до удаје, а та обвеза траје 24 год. Годишња припомоћ да не буде мања од 300 К.

Удовица и деца да уживају по године после смрти целу очеву плату, стан и огрев. Ако учитељ није имао жене и деце, ова посмртнина да припада најближим рођацима, односно ономе ко га је неговао до смрти или коме је он завештао.

Све наведено о мировини и посмртнини да важи и онда, ако учитељ није умро природном смрћу, па ако је и својевољно одузео себи живот.

Извори за учитељски мировински фонд у митрополији, да се набаве из ових средстава: основна главница из нар. фонда и уплате учитеља; у фонд да се уноси 3%

на сталну плату, стан и огрев, 50% од сваког новог доплатак у платежном разреду (једном за свагда), 30 фил. од деџе уписине, 1% на плату уноси годишње свака општ. за сваког свог учитеља, чист доходак од издатих шк. књига и тисканица ако су у изд. школ. власти, остатци од учит. плата, новчане казне од кажњених учитеља и др. прилози и оставине. Годишњи сувишак камате додаје се основном фонду као његов саставни део.

Чланство и делокруг месног школског одбора да се изведе у овом правцу:

Чланови школског одбора су: Најстарији активан учитељ; ако је 3 или више учитеља онда двојица, најстаријих које учитељски збор изабере; школ. управитељ; свештеник (именује га конзисторија, ако су двојица, ако их је више бирају између себе једног), осим тога 2, 4 или 6 чл. од становништва, према броју душа до 3000, 7000 и преко 7000; за чланове да могу бити изабрани они, који су свршили с успехом бар основну школу и пофторну школу и тачно ју походили. Неписмени не могу бити изабрати.

Чланове грађане бира скупштина и ван своје средине. Председника м. шк. одбора и његовог заменика поставља епарх. школски савет на предлог среског школ. надзорника.

Активан учитељ не може бити председник ни заменик председнику м. шк. одбора, умировљен може.

Задаћа месног школског одбора била би да води бригу о спољашњем уређењу школе, у унутрашњи стручни део не иде његов делокруг. По решењу ЕШО одбора може се изгубити право на чланство, ако се члан огрешио о своју дужност или према школи и просвети показао непријатељски расположе.

*

Ово би у главном биле основне измене на којима би требало установити нашу школску самоуправу.

При пресуђивању појединих места у напред истакнутим тачкама, сваки учитељ треба да је начисто с тим, хоће ли с праведног и непристрасног гледишта да пресуђује ствар. Многом члану нашег друштва, биће у овим означеним потребама

много што шта претерано, непотребно. Но ако ће о будућности наше школе и просвете, и опет одлучивати мишљења неупућена у школску ствар, онда наше друштво нема права да говори о тежњама за просветним напретком. Хтети просвету, а за њу ништа више не жртвовати, то двоје не иде заједно.

Наше је мишљење да ће се наша школа и настава унапредити само тако, ако им се да потпуна слобода. Ако се учитељство не буде више гледало као новија генерација некадашњих недоучених учитеља, него ако се учитељству као интеллигентном делу нашег друштва да све оно што му припада. Али онда да и учитељство то поверење врати својим самопрегорним радом, узевши себи за дужност пре свега да се у своме позиву што темељније спреми, а затим да буде срцем и душом прво учитељ и носилац народне просвећености, а као такав имаће широко поље рада, да неће и не треба да доспева у друштвене размирице, које га одводе са његова права посла.

На учитељству и осталим људима од просвете стоји дужност, да у свакој прилици заступају такав правац, који ће основној настави створити стварнији основ за напредовање. Разуме се да уз ово треба и учит. школе и даље образовање учитеља да се изводи у напреднијем правцу. Но то спала у други одељак нашег школског уређења.

Кад закон зајемчи учитељству права редовним путем, престаће могућност, да појединци заобилазним путем траже неких личних заветрина, стављајући се где кад и у таку службу, која по локалном схватању прилика није неисправна, али је по општи углед учитељства штетна.

Наше напредно доба тражи данас од школе много више, него што јој је била задаћа пре четврт или половине столећа.

Према тим просветним захтевима морамо данас тражити од школе много више, али јој и много више дати, него што смо јој давали и што јој дајемо. Ако смо прихватили то уверење, морамо на првом месту њеним радницима дати оно, што им припада и онда с правом и од њих тражити више него што су до сад давали.

М.

Концентрација у настави.

(Наставак.)

Но за увод у концентричну наставу, за наше прилике биће успех, ако проучавајући потребне списе, прихватимо већ и то начело, да више асоцијативним путем у настави радимо, не прелазећи механички преко сродних момента у настави, него спајајући их и истичући њихову сродност, уз настојање да се круг пажње децје развија у консолидованом опажању и употређивању градива о којем се води реч.

А да би о томе имали неку приближнију слику, изнећу овде неколико примера из појединих наставних предмета. За опширнију и темељнију студију концентричне наставе, потребно је ући у књижевност о томе питању са теоријске и практичне стране. За такав рад мало је времена на оваком једном збору.

Приказаћу овде прво из веронауке једну лекцију у концентричном правцу.

Исус благосиља малу децу.

1. Припрема.

Учили смо да је Исус ишао по варошима и селима и учио људе. С њиме су увек били и његови ученици. Тако једанпут кад је Исус дошао у неко место, дође му много жена и донесу своју малу децу. Оне су хтеле да им деца виде Исуса и да их он благослови, и да се моли Богу да деца буду добра и ваљана.

Ученици Исусови мислили су, да Исусу то неће бити право што су жене довеле многу децу, па нису хтели да их пусте пред Исуса. Али кад је Исус чуо шта ученици раде, а он им рекне: „Пустите децу нека дођу мени, и не забрањујте им, јер они ће доћи у царство небесно код мене и мога оца!“ Мала деца нису била још ништа скривила, нису била грешна. Тако добри и без греха треба да су и људи, јер ако нису такви, не могу доћи у царство бојје.

Јесте ли чули како је Исус волео малу децу! Па их је узимао на руке и благосиљао их је.

2. Приказ.

(Приповетка.)

Једанпут донесу матере Исусу децу да их благосиља. Ученицима не буде то право, па рекну матерама: „Идите даље с том вашом децом и не досађујте нашем учитељу.“ Кад то Исус чује а он рекне ученицима: „Пустите децу нека дођу мени, јер њихово је царство небесно.“ Исус загрли децу и благосиљао их је.

Тако и данас воле Исус добру и послушну децу и шаље им анђела да их чува од зла и упућује на добро!

Разговор или препитивање о приповетци. Ко је дошао к Исусу? Кога су донеле жене (матере)? Зашто су донеле малу децу Исусу? Шта су рекли ученици? Зашто ученици нису дали матерама да иду Исусу? (Мислили су да Исус нема времена да се забавља с децом, јер има много посла да људе учи.) Ко је чуо шта су ученици рекли матерама? Је ли Исусу то било по вољи? Шта је рекао ученицима? (Учитељ помаже при казивању изреке.) Шта су матере радиле? А шта је Исус радио с децом? Воле ли Исус и сад малу децу? Каква треба да су деца да их Исус воле? Кога шаље Исус доброј деци? Зашто шаље Исус деци анђела?

3. Спајање.

Носе ли се и данас мала деца Исусу? Кад су тебе носили Исусу? — Још док је дете мало и не зна ништа о Исусу, однесу га у цркву и тамо га крсте. Ко је видео како се мало дете крсти? Ко крсти дете? Шта поји пона док се дете крсти? (Јелици во Христа крестистесја.) То значи да Исус прима то мало дете себи. Зато свако дете треба да то упамти па да буде добро и послушно. Које је дете добро, Исус га воле.

4. Прикупљање.

Сад ћемо научити једну песму о томе:

„Благо вама, малишани,
Духом чисти ка' голуби,
Благо вама, децо драга,
Кад вас Христос тако љуби!

И данаске његов науч
Над душама вашим бдије, —
Кад га деца у се приме,
То је Христу најмилије.“

з. ј. ј.

5. Примена.

И ваши родитељи желе, да им ви будете добри; да порастете и да будете добри људи. Зато вас они увек упућују шта треба да радите, а шта не треба и како да се владате, а како не треба. Које дете неће да слуша своје родитеље они га казне. Зато се родитељи моле Богу за вас и моле Исуса да вас благослови, да напредујете и да budete добра деца.

Зато су вас родитељи и у школу довели. Да научите све што је лепо и да чујете како Исус пази и воле добру децу, па да му се молите и да га волете. Ко се тако влада, тога ће Исус волети као своје дете. Послаће му анђела да га чува од зла и упути на добро.

Трудите се, учите се
Знање диже, знање крепи
За незнање и за леност
Свака с рђа радо лепи.

Помажите сиротане,
Утирите сузе њине, —
Тага дела благосиља
Наш Спаситељ са висине.

Српско име, српски језик,
И то вам је с неба дано,
А што вам је богодано,
Нек не буде окаљано.

Евентуално још и ова два стиха:

За истину и за правду
Трпео је Христос муку:
Сећајте се крених мука,
Нек вам буде за науку.

Лако ј' наћи пут поштења
Куд он води, пут је диван;
На њем' каткад има трња, —
Али Бог ће помоћи вам, з. ј. ј.

Овде је приказана подробно лекција из веронауке. Намерно сам тражио што краћу само ради прегледа којим се редом приказује. Пошто би било опширно и из другог градива износити сасвим израђене лекције, то ћу овде приказати неколико лекција само по њиховим диспозицијама.

Зашто ластва прави гнездо под стрејом?

Распоред је овај:

А. Зашто ластва то место бира:

а.) Обрана против кише (кров, под стрејом слени прозор) и хладноће;

- б.) Обрана против непријатеља (мали отвор на гнезду због врашца, мацке, твора);
- в.) Налази нешто хране на таком месту (муве, мушице). (У кући: домаћа ласта, у обалама: брегуница.)

Б. Како ласта прави своје гнездо:

- а.) Градиво (глиб, блато с пута, иловача);
- б.) Алат (кљуун);
- в.) Леп (лепљива пљувачка);
- г.) Учвршћење (слама и перје између блата);
- д.) Доба рада (пре подне, да сунце суши!);
- ђ.) Постава у гнезду (перје, длаке, вуна, влаће.)

Чиме се хране птице пливачице?

А. Најважније птице пливачице:

- а.) Лабуд;
- б.) Гуска (домаћа и дивља);
- в.) Патке (отхрањивање патака; питома и дивља, крупна, разне облагорођене врсте);
- г.) Галоб (разне врсте);
- д.) Пеликан, гњурац.

Б. Чиме се хране:

- а.) Биљке у води (дрезга; пачије гњурање);
- б.) Зарезници у води, пужеви, црви и др.
- в.) Рибе и водоземци, икра, жабљак.

В. Како их тамане:

- а.) Друге животиње: лисица, видра и др. (Птице пливачице рђаво трче, али добри су пливачи);
- б.) Људи како их тамане. Корист:
1. Добро месо (пачије и гушчије печење).
 2. Перје (пачије, гушчије).
 3. Главе дивљих паткова као постава и градиво за каце.

4. Украси у шеталиштима и вртovima (лабудови). (Неке птице пливачице праве штету риболову (корморан, поморски вран-Phalacrocorax Carbo.)

Важност мраза по човека.

А. Штета.

- а.) Штета од мраза (због испаравања воде);
1. Експлодирање напуњених флаша,
 2. Распадање стена (смрзавање воде у пукотинама. Зидарски послови у зиму!),
 3. Намештање цеви за водовод. (Пуцање цеви!) (Судови за воду, ведро (од дрвета!) цистерне за кишницу),
 4. Промрзлост воћа, кромпира и др. поврћа у подруму. (Заштита томе: Суд с водом — крављење!)
- б.) Лед — препрека саобраћају.
1. Обустављање пловидбе лађом (н. пр. Дунав, Тиса, Сава — пловљење санти.) (Ледењаци (стене од леда) опасност за галије у океану!),
 2. Поледица. Опасност због падања за човека и животињу (коња — посипање пепела, песка, трина испред кућа).

Б. Корист.

- а.) Важан је због измрзњавања земље и грудана на њивама. Земља се уситни, раздроби — измрзне. Корист за земљорадника (ваздух, вода натопа је);
- б.) Пријатност због топиљања: ледена површина глатка као огледало — корчуљање. (Поливање места за топиљање. Забаве и свечаности на леду).

(Свршиће се.)

„Слобода народа без образовања је немогућа, е тога је наше главно старање да свом снагом ширимо образовање. Само изображени народи су стварно слободни“.

Чешки родољуб: Хавличек.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

РАЗНЕ НАРЕДБЕ И НАЛОЗИ ДРЖАВНИХ ВЛАСТИ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉА.

Саопштио Ж. АЛЕКСИЋ.

Зак. 1868. XXXVIII. зак. чл.

1. Обвеза похађања школе, равна се према школи а не према грађ. години.

3. Приликом пописивања деце, само се она узимају у обзир и сматрају за школу обвезном, која су по грађ. години, пре месеца септембра, навршила 6, односно 14, година.

4. Деца, која у току школ. године, наврше 12. год. односно 15, не могу бити опроштена од наставе до свршетка школ. године, односно дужна су школу полазити до свршетка школ. године, (ако су 12. односно 15. годину, у II. поли шк. године навршила. § 49.) Одељци 1. §-а.

§ 2. Децу телесно, или душевно слабу, може школ. одбор, на основу лекарске сведоџбе, на краће, или дуже време, од похађања школе ослободити.

§ 3. Деца, која пате од заразне боље, или су недотупавна, имају се одстранити од школе.

1876. XIV. зак. чл. 29. §. прописује, да је општин. управа дужна, односно и учитељ, ако се међу децом укаже заразна болест, надлежним властима јавити.

Оправдани изостанци од школе:

1. Кад се дете разболи.
2. Кад у кући има болесник, који болује од заразне болести.
3. Кад се догоди у кући смрт, или друга каква несрећа.
4. Кад су у кући какве веће породичне свечаности, или славље: свадбе (код нас и свечари у радне дане).

У сумњивим случајевима, учитељ може затражити лекарску сведоџбу.

У 2., 3., 4. случају, мора дете имати претходну дозволу од учитеља за изостанак.

Иначе, оправдани изостанак, дозвољава учитељ и то, само на један дан.

3 дана допушта, може дати управитељ, школ. одбор, или председник овога.

§ 6. Родитељима стоји од воље, да своју децу обучавају на дому, или ма у којој школи, била она које вере и народности, а тако и у ком месту хоће.

О томе пак, дужни су родитељи показати шк. одбору, поднети од биљеговине слободну сведоџбу, а дотичне школ. власти, дужне су пазити, да ли се дете у том случају поучава у законом прописаним предметима и времену.

§ 7. Свако дете, које се на дому учило, дужно је пред учитељима јавне школе, сваке године полагаати испит, овај испит може бити крајем или почетком године.

Сведоџба за овај испит је бесплатна.

Приватан ученик, дужан је у име примања на полагање испита, платити 50 п., а 8 К као таксу за испит. 50 п. иде у корист децје књижнице, а 8 К сразмерно поделе: управитељ, вероучитељ и остали учитељи.

Шк. одбор, може у изванредним случајевима, тих 8 К опростити.

§ 27. Зидане нове школ. зграде, има се изводити на здравом месту. Дворане имају бити суве, а према броју деце велике. Једна дворница, за 60 деце. Једном детету, потребно је 8—12□ стопа, што се при зидању, има узети у обзир. Дворнице морају бити тако удешене, да се лако дају ветрити.

Школски одбор је властан, у смислу закона од 1884. г. XVII. з. чл. §. 34. забранити у близини школе, онаке радње, у којима се производи ларма.

§ 28. Школске власти и т. д. дужне су преинаку односно поправку школ. здања извести.

Право родитеља у обуци деце

Испит прив. ученика

Пристојба за испит прив. ученика

Зидање школе

Забрана отварања радњи, које су на сметњи.

Преинака — оправка школе

Способни за школу

Обвеза пол. школе

Ослобађање од школе

Одстранивање

Пријава заразе

Изостанци од школе

Обука жен. и м. деце	§ 29. Женска деца се одељено обучавају од мушких у засебној дворани.	Награда за предм. ур понов. школи
Бесплатне књиге	§ 31. Деца, која докажу своје сиромаштво, добивају од школе бесплатне књиге.	
Учила — набавка о- вих	§ 32. Потребна учила, набавља дотична опћина, или школска власт, исто тако и све потребне школ. књиге, за сву школ. децу.	Учитељи р. понов. школе
Продаја књига	Учитељ се не сме бавити продавањем књига. Може их продати по дућан. цени, али само у оним местима, где нема књижаре, иначе може бити кажњен са глобом од 100 К. (1884. XVII. з. чл.)	Број часо- ва у 1. ре- дов., 2. по- нов. шко- ли
Број уче- ника за 1 учитеља	§ 34. Учитељ не може више од 80 ученика настављати. У ванредним случајевима надлежна виша школска власт, може дати дозволу.	
Време по- лаж. шко- ле	§ 49. Свако дете, дужно је од 6. до навршене 12. год. ићи у свакидашњу школу.	Трајање наставе
	Изузетак чине деца, која прелазе у вишу школу и тамо бар 2 године проведу.	
Примање деце из др. школе	а.) Пре навршене 6. године, а после навршене 12. не може се дете узети у редовну школу. е.) Децу из других школа, прима учитељ уз редовну сведоџбу и крштено писмо, а без сведоџбе, након пријамног испита, који је бесплатан.	Оспособ- љење учи- теља
Примање по устано- вљеном броју	Учитељ није дужан преко одређеног броја примити више деце. Ако је преостало 30 деце, која нису могла бити примљена у школу, има се опћина постарати за нову школу, — ново учит. место. Дете може из једне школе у другу прећи само у том случају, ако промене стан.	Избор — сталног учитеља
Поновна школа	§ 50. Деца, која су навршила 12. годину и свршила потпуни те-чај редовне основне свакидање школе, обвезна су полазити поновну школу.	Попуњав. упр. учит. места
	Поновне школе, могу бити: а.) Опште поновне и б.) Ратарске поновне школе.	Удова и сирочад учитеље- ва и ужит- так 1/2 год. плате
Ратарске поновне школе	Где год има 50 деце од 13—15. године, ратарску поновну школу ваља основати.	Грађанске почасти
	У ратар. понов. школи дужни су учитељи и учитељице предавати предмете основне школе бесплатно, а привредне науке у теорији и пракси, уз награду од 100 К.	Споредне дужности — зани- мања
	Овде се узимају учитељи, са нарочитим оспособљењем, а ако ових нема, узима се учитељ без овога, који је потом за 2 године дужан стећи нарочито оспособљење.	
	§ 52. Број часова преко недеље у свакидашњој школи је 20, а највише 25, где се има урачунати и веронаука, али не: гимнастика и ратарске односно вртарске практ. вежбе — радови.	
	Број часова у понов. школи је зими: 5, а лети 2 часа.	
	§ 54. Настава у селима, има трајати најмање 8, а у градовима 10 месеци.	
	О учитељима.	
	§ 133. Учитељи морају имати оспособљење у јавној учит. школи; не потпадају ни под какав накнадни — пријамни испит (стечајни). Учитељи, правосл. ист. вероиспов. дужни су накнадно, — ако то на дотичној препарандији нису учинили, односно, од вероиспов. власти оспособљени, — прибавити оспособљење из срп. језика и појања црквеног.	
	§ 138. Учитељи се бирају стално, а с места крећу, ако су у дужностима својим неисправни и т. д.	
	§ 139. Упражњено учит. место, има се најдуже за 1/2 године попунити, а за то време, има се помоћни односно привремени учитељ поставити.	
	§ 140. У случају учитељске смрти, удовица и сирочад му, од дана смрти, уживају целу полугод. плату учитељевоу.	
	§ 141. Учитељ може бити: државни, жупанијски, градски, опћински и црквени заступник, али поред учитељског звања, не сме отправљати још које споредно, осим оних, која осим школ. часова може обављати, али и ради овога, мора имати на-	

рочиту дозволу од претпостављене своје школ. власти.

Вероиспов. учитељи, могу при богослужењима и сахранама испомагати.

Учитељ може бити члан опћин. преставништва, али члан опћин. управе не.

Умировљен учитељ може бити биран за опћ. начеоника.

У мањим опћинама, где је промет слабији, уз дозволу своје претпостав. власти, може учитељ отправљати поштарску дужност обвезав се, да ће у његову одсуству, када је у школи, да ће то звање отправљати супруга му, или преко 18 год. старо породично му лице.

Учитељ не сме уређивати политични лист. Уређивање иначе других листова бива дозволом.

Из закона од 1876. године XXVIII. з. чл. истичем, као најважније за нас ово:

Шк. одбор је дужан, сваке године у месецу априлу прикупити тачне податке о потребним оправкама учитељског стана с поља и изнутра и свију споредних му зграда; о оправци односно измени и надопуни у школ. здању и с поља и изнутра, као и о набавци свију потребних учила и намештаја, те све то путем опћине, (која школу издржава) доведе у ред, у време великог школ. одмора.

У летње доба, од 1. априла до 1. јула; од 1. септембра до 1. октобра, школа се има сваке недеље једанпут рибати, а у зимње месеце, сваке друге недеље бар једанпут.

Осим свега тога, све предмете школске, за време ускршњег и божићњег одмора, дезинфицирати, по упуству лекарову, а под надзором.

За време заразе, исто тако, ако је предавање обустављено.

Заходи се имају сваке недеље течносту загашеног креча залевати, ради дезинфекције; мушка од женске, оделито упућивати на употребу.

За чистоту захода у првом реду

је одговоран учитељ, односно школ. управитељ.

Школе имају бити снабдевене, свима потребама, према месним приликама; све потребне допуне и измене брзо се имају изводити, кад затреба.

У свакој школ. дворани, има се на видно место поставити слика Њ. Величанства краља и грб мађарске домовине.

Свака школа, мора имати државну заставу са и без грба.

Школ. дворана, може се на друге цели, ван школ. часова, тек дозволом претпостав. власти уступити.

Све школске просторије, имају се дневно чистити, пајати и у реду држати, што бива на терет опћине.

Дужност је учитељева, односно школ. управитеља, да на савесно извађање ове дужности припази.

Прорачуном установљено школско послужитељско место, попуњава школ. одбор избором. У другом случају право најмања служитеља, припада учитељу, односно шк. управитељу и та погодба бива по прописима закона о чељади.

Овај поступак дужан је у том случају, јавити школ. одбору у року од 24 сата.

Послугом располаже учитељ, односно школ. управитељ.

Старатељство је дужно, при склапању прорачуна за школске потребе, саслушати и у обзир узети мишљење учитеља, односно управитеља.

Упису пристојбу, купи шк. одбор, преко учитеља — управитеља, а од оних, који неће да плате, опћинска управа побира.

Шк. одбор прима и у школску благајну уноси новац, који опћин. управа побира у име глобе од оних родитеља, чија деца неуредно школу похађају. Школ. одбор је дужан, да путем пријавних извештаја, води тачан преглед о глоби и глобљењу, па ако приметити буди какав неред од стране опћине, одмах је пријављује држав. надзорништву.

Потребе
школа

Лик Њег.
Вел. краља
и грб

Државна
застава

Школа за
друге сврхе

Чишћење
и пајање
школске
дворнице

Дужност
управ. учитеља
у погледу
чистоте
школске

Послуга

Прорачун
и право
учит. — управ.

Уписана
пристојба

Глобе, о-
предељење
ових
и дужности
шк.
одбора

Богослужења
и сахране

Опћ. престав.
и опћ. управа

Опћ. начеоник

Поштар.
звање

Уређивање
листова

Подаци о
потребним
оправкама
учит. стана
и школе

Држање
чистоте у
школи

Редовно
дезинфицирање
школе

Исто, за
време заразе

Заходи

Чистота

Старатељ

Шк. старатељ је обвезан, сваке године, месеца јуна (концем) пребројати — ревидирати школ. инвентар.

Испити и вођење испита

Испити се држе сваке године, 15. јуна, јавно и у присуству стручног изасланства.

Стручно вођење испита у неподељеној школи, стављање питања, упућивање ученика, спада у право дотичног учитеља, а у школама, са више учитељ. снага, спада у право шк. управитеља, односно његова заменика.

Трајање испита

Испит у I. и II. разреду, не сме трајати дуже од 2 часа, а у свима осталим разредима, дуже од 3.

Била школа подељена, или делимице сама, испит се има довршити за време од 3 сата. Сваки ученик говори на испиту, али не из сваког предмета.

Учит. седница после испита

После одржаних испита, под председништвом шк. управитеља, поразговара се шк. управитељ са осталим учитељима, о успеху испита: примедбе и недостатке, исправке и остало, стручним и исправним назорима износи, а закључке, који се на ово буду односили, даде убележити у записницу.

Оцене

Учитељи, пре испита, установе опћу оцену сваком ученику и заврше дневник успевања. Истим путем и начином, обавља се испит и у поновн. школи.

(Наставиће се.)

Школа и настава.

Реформа учитељског оспособљења на државним учит. школама. Већ XXVIII. зак. чл. из 1868. г. је одређено како се имају васпитавати учитељи-це. Од то доба оно се развијало и проширивало. Учење у препарандијама проширило се од 3 на 4 године; осим предмета које је закон приписивао додавани су још и други нови; а и круг старих предмета је проширен па и тако да су им поједини делови постали засебни предмети.

То развијање захтевао је практичан живот и дух времена. Док се васпитање учитеља развијало и напредовало према духу времена, дотле је оспособљење учитеља

остало на оној скученој основи, коју су створила старија наређења поменутог закона тако, да кандидат после свршених течајева мора из целокупног градива сваког предмета, који се учи у учитељској школи наједанпут полагасти испит за учитељско оспособљење.

Полагати све ове предмете, којих је било у последње време 23, немогуће је. И испитне комисије увиделе су ову немогућност те су полако попуштале од својих захтева, пазећи искључиво на стручност.

Гроф Јован Зичи увидео је овај незгодан положај. И издао је нов испитни правилник за учитељско оспособљење, који у колико је лакши по омладину у толико велику гаранцију носи у себи да ће душевни ниво учитељског оспособљења у велико одскочити.

По новом правилнику полагаће се само 10 предмета и то: наука о вери, соматологија, психологија, наука о васпитању и историја васпитања, методика, мађарски језик и књижевност, мађарска историја, домовински земљопис и права и дужности грађана. Тиме ће карактер оспособљења бити стручан и националан. Уз то што је смањен број предмета, још је и тиме олакшано кандидатима, што од 10 предмета 5 је из наставне основе последње године.

Из других предмета који су по закону прописани полагаће кандидати прописани испит оспособљења на крају оне године у којој се исти заврше. Оцена тих предмета пак пренеће се из разредне сведоџбе у диплому. По овоме ће се дакле испит за учитељско оспособљење састојати из два дела: из испита разредног оспособљења и испита завршног оспособљења.

Овако ће се овим најновијим министровим наређењем задоста учинити и закону, јер ће се заиста из свих предмета полагасти, а помоћи ће се и омладини.

D. P.

Реформа почетне наставе. Учитељи и учитељице у Лајпцигу, недавно су у званичној конференцији расправљали о реформи почетне наставе у тамошњим школама. После дужег исцрпног расправљања закључено је ово: Буквар да почиње антиквом. У сваком срезу покушаће се да учитељ води један разред кроз више година, али да је за њега обвезан само циљ једног од старијих разреда, а не редом по разредима. То значи, да у једном извесном року од 2, 3 или 4 године докле учитељ води разред има на крају да покаже успех свога рада, без обзира на годишњи успех и довршивање годишњег разредног градива. Учитељу се у избору градива остављају одрешене руке, а испити и оцене у почетном разреду отпадају. Председник конференције, срески школски надзорник за Лајпциг, поднеће ове захтеве министру на одобрење.

Слично нешто тражи се и у Нордхаузену.

У првом погодишту од априла до октобра да се настава држи у слободи, наизменично рад са иловачом и малањем и причама. За излете да се не тражи посебан допуст, само да се управитељу пријави усмено или писмено. Настава се у дворишту може прекинути игром и песмом. Од октобра почиње учење читања с писањем без обвезе да се помоћу буквара ради. На крају прве године да се по могућству доврше мала писмена писана и штампана. Завршетак буквара да буде око средине друге школ. године, тада да се уведе прва читанка, а у њој да је више градива за децу него што до сад има. Рачун да се учи помоћу рада иловачом и пластелином. Од Божића да се почне поред других прича приповедати и о Исусу.

Пруске учитељице на својој главној скупштини донеле су ове резолуције: 1. Школа да буде више но до сад школа за васпитање и да више свега има пред очима сврху: развитак наравне личности. 2. У избору градива да се на свима ступњевима пази више но до сад на потребу и снагу детета. 3. При учењу и раду, да се нарочито иде за тим да дете дође до искуства и саморађње. А то ће стећи при малању, грађењу, експериментирању, опажању и раду у школ. врту и радионицама. 4. Градиво да се ограничи где се види да ће унутрашњој склоности сметати множина онога што се предаје. 5. Наставни план сме обележити само у опште градиво у поједином разреду. Учитељу да се остави најшира слобода у избору градива и методу, да дође до важности како особина ученика, тако и учитеља. 6. За први разред да се остави слободно кретање учитељу и ученику као основно начело. 7. Да се у свима ступњевима даде што више маха игри, купању, пливању, гимнастици и излетима, али све то да служи настави и васпитној сврси. 8. Школски зашт према добу дечјем све више и више да узима у помоћ дечју увиђавност, и да се клони сувишних прописа за т. зв. спољашњи ред. Свесним појимањем реда и доброг владања да се само дете подвргава томе. 9. Предуслов за сваку реформу је смањен број деце по разреду на свима ступњевима.

Учитељство.

Државни учитељски мировински фонд. Изашао је извештај о мировинском фонду за 1908. годину, по коме је те године било 27.056 чланова; а принос је избачен на 27.533 издржаваоца школа. Имање фонда на крају 1908. године износило је 30.514.395 К 40 п., од које своте кад се одузму потраживања чисто имање износи 28.549.178 К п. На ру-

ковање овим имањем потрошено је 185.001 К 72 пот. Год. 1908. примљено је у фонд 1495 чланова од којих је најмлађи 20 година а најстарији 71 годину; а те године је умировљено 284 члана. Те године је било 4178 умировљених чланова, од којих је најмлађи био од 30 година а најстарији 89 година. Код ових чланова је мировинска свота била 200—4000 круна; преко 4000 К имао је само један члан. Године 1908. добило је 3921 учитељска удовица и 1505 учит. сирочади припомоћи. Учитељска сирочад су била размештена по разним сирочадским заводима, на њих је утрошено 281.587:43 К. Овај интересантан извештај садржи осим билансије и статистике, и потпун списак свих умировљ. чланова, удовица и сирочади, који уживају мировину од-носно припомоћ.

Дуг пензионом фонду. X. разред министарства просвете који је 1908. год. за 185.001 К и 2 п. водио бригу о пензионом фонду, чији су приходи већином учитељских 50% и 2%, јесте један од најнемарнијих звања у целој Угарској. На пропис % приликом постизања веће плате, не да се чека неколико месеци, но и година, те се много пута догодило да је међутим и учитељ умро, но да фонд ништа не изгуби а да се не окрњи ни трошак т. ј. хонорар оних који су пропустили ово за време уредити, једноставно се прописује на припомоћ удовичину и сирочади или се наједном одузима од удовичке полугодишње припомоћи Сиротице морају да пристану на ово, но од сад у таким случајевима треба се послужити решењем бр. 3074/910 м. кр. административног суда које је донешено приликом овог конкрет-ног случаја:

Министарство просвете је решило број 149,624/1909. да се дуг Н. Н. реформатског учитеља пензионом фонду у износу 316 К 91 п. одбије од удовичке припомоћи. Против овог решења жалила се удовица министарству пошто је одбијена, апелирала је на админист. суд, који је ово у седници одржаној 5. јула 1910. год. узео у претрес на основу 53. §. XXVI. з. чл. 1896. год. и на основу 1. зачала 12. §. XLIII. з. чл. од 1891. год. и свог XVII. решења 10. фебруара 1909. решио да се на удовичку припомоћ под именом пензионе пристожбе разрезаних 316 К 91 п. бришу а у име петих задржана свота истој удовици изда.

Прва српска учитељска скупштина у отоманској империји. На Иван-дан 24. јуна о. г. отворена је у Скопљу учитељска скупштина, која је уједно прва таква скупштина у отоманској империји. На њој је учествовало 20 обласних учитељских удружења преко својих опуномоћених изасланика.

Сви српски народни учитељи у Турској удружили су се још раније у обласна удружења, а сада је на скупштини, образован савез свих тих удружења. Прописана су правила, изабрана је управа и надзорни одбор савеза.

Скупштина је радила 4 дана и пре и после подне и сва истакнута питања решена су успешно.

Плата будимпештанских учитеља. По доњем нацрту хоће у престоници да уреде учитељске плате. Почетна плата 1400 К. Првих 12 година сваке две године 200—200 К повишица. Дакле после 12 год. 2400 К. Од ове сад сваке треће по 200—200 К док се не постигне последња свота 3600 К. Станарина прве године 600 К, идућих 6 година 900 К, за тим 9 година 1200 К. Плата вође учитеља диже се од 3000 трогодишње до 3400 К; плата управитеља је пак од 3600 К до 4400 К са трогодишњом повишицом од 400 К.

Учитељи са овим нацртом нису задовољни јер би по овом само за првих 7 год. уживали бољу плату и још 25—27 година неки бољитак него што су досад имали, а у осталим годинама се стара плата редуцирала са 200—460 К.

„Nemzeti Iskola“.

Из школске самоуправе.

Седница Српског Народног Школског Савета одржана је 13. и 14. (26. и 27.) августа о. г. у Карловцима пре и после подне. председавао је Њ. Св. патријарх Лукијан, а присутни су били чланови: Радивој Врховац подпредседник, Глигорије Стајић, Буда Будисављевић, Милан Мандровић, Ђока Михајловић и др. Сава Путиник, извештач Павле Терзин, привр. заменик гл. школ. референта, бележник нар. црквени тајник др. Лаза Секулић и Борислав Брадаровић, први бележник С. Одбора. Решено је у свему 140 предмета, од којих су важнији и за јавност од интереса ови:

Закључено је да се извести Снц. Сабор, да

Аркадију Варађанину ум. управитељу српске више девојачке школе у Н. Саду не припада мољена накнада десетогодишњих доплатака. — На основи одлуке Снц. Сабора издаје се декрет сталности Димитрију Хаднађеву срп. н. учитељу у Ст. Бечеју; Вл. Михајловићу и Зорки Петљанској у Ст. Бечеју враћа се молба за издавање декрета да је прописно инструишу.

— Узет је на знање отпис госп. кр. уг. министра богочасти и јавне наставе, да је поводом овдашње представке упутно држ. школског надзорника бачке жупаније да о својим посетама у српским вероисповедним школама има претходно известити месну школску власт. — Узет је на знање отпис истог министра, да се у смислу расположења школског закона од 1907. год. имају до 30. септембра о. г. уклонити сви учитељи, који немају потпуног оспособљења. (У подручју Шк. Савета таквих учитеља нема, те је овај отпис за српске школе беспредметан.) — Министар богочасти и јавне наставе извештава, да је за држ. шк. надзорника за барањску жупанију именовано дра Золтана Столчека. — Исти министар извештава, да је почео престанком ex-lex стања поново излазити учитељски лист „Néptanítok Lapja“. — Кр. угарски министар богочасти и јавне наставе извештава, да је погодност за возњу на железницама уз пола цене поделио и недржавним учитељима, учитељницама и забавиљама.

— Земаљска влада, одел за богоштовље и наставу враћа сведоцбу оспособицу Богд. Ђурђевића професора у срп. учит. школи у Пакрацу. — Зем. влада, одел за богоштовље и наставу ставља ван снаге наредбу од 18. дец. 1909. бр. 27.910 и признаје пуну важност сведоцбама о испиту зрелости на српској учитељској школи у Пакрацу и учитељичкој у Карловцу у ствари намештања и полагања испита дефинитиве. — С. Одбор извештава Шк. Савет, да је кр. зем. влада у Загребу дозволила да се у Привиној Глави отвори српска вероисповедна школа и умољава Шк. Савет да учини потребна расположења. — Издати су декрети сталности: Нићифору Шустрану учитељу у Нов. Саду, Видосави Ружићевој учитељици у Ст. Сивцу, Исидору плем. Стратимировићу учитељу у Сомбору, Василију Терзићу учитељу у Шумберку, Јовану Гуцуњи учитељу у Барања-Бану, Васи Тодићу учитељу у Бега-Св. Ђурђу, Симеону

Шешевићу учитељу у Фењу, Мирославу Бугарском учитељу у Станчеву.

— Одбијен је уток Симеона Новаковића и Јулке Јовановић из Панчева учињен против одлуке ЕШК Одбора Вршачког, којом је уништен избор утецатеља за учитеља одн. учитељицу у Панчеву и наређено је да се има обавити нов избор али са старим компетентима, јер је избор обављен јавним гласањем.

Враћена је молба Св. Вукашиновићу, учитељу у Петрињи, у ствари урачунавања три петогодишња доплатака с тиме, да има поднети и одлуку цркв. скупшт., којом се ови доплатаци одобравају и у течај стављају. — Узет је на знање извештај ЕШК Одбора горњокарловачког да је себи за потпредседника изабрао Мила Бабића, ум. професора из Петриње. — Поводом представке ЕШК Одбора темишварског, реасумирана је одлука Шк. Савета, којом су за привремене учитеље у В. Бечкереку постављени Бранко Јовановић и Војин Жупански. — Одбијен је уток Јулија Сифиноса, сада учитеља у држ. казонионици у Сегедину против одлуке ЕШК Одбора темишварског у ствари накнаде нетражних трошкова. — Уважен је уток Павла Бадрљице из Мокрина и упућен је ЕШК Одбор темишварски, да узме у расправу пријаву утецатељеву против Н. Николајевића.

— Одлучено је да се за остављање извештајних књижица у основним школама не сме купити никаква пристојба. — Решено је више молби за дозволу полагања поправних, накнадних и пријемних испита за учитељске и учитељичке школе. — Издава је на оцену „Теорија директне методе за мађарски језик“ (рукопис) од Јована Искруљевог учит. збору великокиндском, а рукопис Божидача Борђошког: „Наука о човечјем телу“ Моји Медићу проф. у Загребу, рукопис истога: „Човечја душа“ проф. Душану Сперњаку. Примедбе проф. К. Петровића у Карловцима на рукопис Вере Радићке: „Кемија“ саопћиће се писцу да свој рад према примедбама исправи. — За повереника Шк. Савета при испиту зрелости у јесењем року на учит. школи у Пакрацу изаслат је г. Буде Будисављевић, члан Шк. Савета, којему је уједно поверено да проведе истрагу на тужбу поднесу против проф. Богдана Ђурђевића у Пакрацу. — Позване су управе учитељских и учитељичких школа да објаве ученицима стечајеве за

упражњене стипендије и по томе поднесу Шк. Савету предлоге за попуњење истих. — Упућена је управа у српској учит. школи у Карловцу да изда проф. Тубиновићу сведоцбу према прописима. Одобрена је за уџбенике у српским вишим дев. школама књига Мите Ђорђевића „Слике из историје српске књижевности“ на основу оцене проф. Јов. Живојновића. — Поавана је црквена општина новосадска да у року од 8 дана поднесе извештај, када ће уклонити мане на згради српске више девојачке школе. — Изведена је потпуна раздеоба учитељске и учитељичке школе у Сомбору, те је упражњено професорско место, изабран Милан Мандровић, проф. и управитељ више девојачке школе у Панчеву, те је исти уједно постављен и за управитеља учитељичке школе у Сомбору, а за управитеља учитељске школе Павле Терзић, дојакошњи заменик гл. шк. референта. — На остала упражњена места постављени су ови: Сава Диклић за хонорарног професора у учитељској школи у Карловцу, коме је уједно и поверена управа ове школе, која је одузета од досадашњег управитеља катихете Василија Бањанина. За супленте у истој школи постављени су: Урош Грбић, канд. проф., П. Радаковић и апс. филозоф С. Прица и Катица Михајловићева. Подједно је умољена Еконзисторија горњокарловачка, да саопћи докле је стигао дисциплинарни поступак покренут против јереја В. Бањанина, те ако му је забрањено свештенодјејство, да се суспендује и са професорског односно катихетског места.

— На упражњено проф. место у учит. школи у Пакрацу дефинитивно је постављен досадањи суплент Дечермић. — За супленткињу у вишој девојачкој школи у Н. Саду постављена је Олга Дракулићева, дојакошња супленткиња на учит. школи у Карловцу. — За супленте у вишој девојачкој школи у Панчеву постављени су: Мита Јовановић и Ђорђе Цвејанов, а за привр. управитељку ове школе г-ђа Даница Илићка, и најпосле за супленте у вишој девојачкој школи у Сомбору Божидар Ковачић, Ј. Павловићева и К. Михалчићева. — Градско поглаварство у Г. Карловцу моли путем Шк. Савета Снц. Сабор да се српска учитељичка школа остави и надаље у Г. Карловцу. За тај случај обезује се према закључку градског заступства на давање годишње субвенције од 3000 К. Српска црквена

опћина у Г. Карловцу пак обвезује се да ће у року од 5 година подићи зграду за препарандију и за интернат. Решено је да се обе ове молбе уступе Снц. Сабору који је једини надлежан за њихово решавање, а пошто још није решена уредба о отварању српске реалне гимназије у Кореници, те се иста сад већ у току ове школске године отворити не може, то је за ову годину остављен отвореним и I. течај српске учитељичке школе у Карловцу.

Преглед књига.

Kritik der Ziller'schen Formalstufentheorie von Dr. G. Edilian. Th. Grieben's Verlag (L. Fernau). Leipzig. (Buchhandlung Gustav Fock, G. m. b. H., Leipzig.) Стр. 82. обичне осмине.

Ко је Др. Г. Едилијан? О њему досад нисам ништа чуо. Можда је то псеудоним. Зар име треба скривати и у Немачкој?

Чудно име аутора и чудно издање. Ни године, ни цене, ни предговора, ни садржаја. Библиотекарка педагошког факултета њујоршке универзе рече ми, да су ту књигу набавили лањске године — бива, лане је изашла.

Али на страну с овим малим мистеријама. Као што се из наслова види наш аутор хоће да критикује Цилерову теорију о формалним степенима. Као материјал за ово узима три главна Цилерова одељка, која су и нама Србима и Хрватима добро позната. Мислим на „Allgemeine Pädagogik“ (3. изд. 1892.), „Einführung in die allgemeine Pädagogik“ (2. изд. 1901.) и „Grundlegung zur Lehre vom erziehenden Unterricht“ (1884.).

Рад се почиње са историјским делом (од 1—16.) У њему се износе прво наставни степени према Хербарту (1—3.), па се онда прелази на формалне степене према Цилеру (3—8). Затим се говори о модерним дидактичарима (Рајну, Дерпфелду, Салвирку и Месмеру) и њиховим мислима о формалним степенима. Тиме се завршује историјски део.

Критички део обухвата остатак описа. Прво се говори о сврси васпитања према Цилеру (16—21.), па се прелази на наговештавање, истицање циља у настављању (21—24.), имена формалних степена (24—29.). За овим се критикује први степен формалних

степен — анализа (29—46.), други или синтеза (46—53.), трећи или асоцијација (53—67.), четврти или систем (57—79.) и пети или апликација (79—80.).

При крају се сумирају приговори на Цилерове степене:

1.) Они неповољно делују на поделу наставног градива, јер Цилер познаје само један облик наставног градива.

2.) Наставни облик збија Цилер у једну једину форму, што је посве погрешно, јер постоје различите форме обраде материјала, које су све оправдане и на згодном месту најбоље.

3.) Основна начела на којима се оснива теорија формалних степена обично се криво и претерано узимају, н. пр. појам аперцепције, принцип чулности или зрелости (Anschauungsprinzip) и т. д.

4.) Искључиво одобравање једног јединог степенитог реда у обради наставног реда механизује школски рад и кочи стваралачку моћ учитељеву. Цилерова теорија формалних степена не обазире се на стваралачку моћ учитељеву; она не сматра учитеља као човека ствараоца и изналазача; њему се просто намеће једна једина наставна шема и услед тога искључује се свака модификација других облика наставног рада. Учитељ нема слободе да одабира или да својим умом премери, већ је он пуки роб формалних степена. Према нашем аутору, градиво је различито, као што су различити и облици обраде и циљеви и сврхе настављања, и ти разнолики, али подједнако оправдани путеви дају учитељу прилике да у свому раду буде стваралачки фактор, да ради смислено и да су му руке слободне.

5.) Формални степени су нешто неприродно за ниже и више разреде. Метода прикладна дечијој психи јесте проста, осетилно (зорно, чулно, очигледно) излагање а не петостепени ход. У вишим разредима појмовно излагање је често пута најбоља форма у обрађивању наставног градива.

У својој критици наш аутор позива се особито на Др. Месмера, Др. Мојмана и Др. Салвирка. Уопће се може рећи да је наш писац врло слабо оригиналан у својој критици. Он нема свог специфичког критерија у процењивању. Свој спис завршава овим речима: „Die Stufentheorie von Ziller ist die Praxis

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

nicht von vollen Wert und die theoretischen Voraussetzungen derselben sind sehr oft gänzlich falsch oder einseitig. Die Zillersche Schule bemüht sich durch neue Versuche die in vielen Hinsichten unpraktische Theorie lebensfähig zu gestalten, dadurch aber entfernt sie sich gänzlich von der Lehre des Meisters ohne die Theorie ordentlich verbessern zu können. Die Zillersche Stufentheorie kann der modernen Didaktik nicht genügen, sie muss neue, von Ziller unabhängige Wege suchen. Dieses Problem zu lösen, ist die Aufgabe der modernen Pädagogik.*

Зар Хербартовој Школи откуцава последњи час и у самој конзервативној Немачкој? Будућност ће показати ко ће највећи трибут платити новој, експерименталној педагогији и дидактици.

Др. Паул Р. Радосављевић.

БЕЛЕШКЕ

Ни један наш читалац не може се потужити, да смо му досађивали опоменама и честим позивањем на претплату и подмиривање свога дуга. Сваки свестан члан нашег учитељског друштва, сетиће се сам тога и не само то, него ће у даној прилици потсетити и млађе своје другове на свој учитељски лист и настојати да га набаве или за себе или за своју школу. Жалосно би било ако смо према својим стварима тако равнодушни, да и ово мало штампче што имамо не би били у стању одржати. Надамо се, дакле, да ће се сваки читалац сетити своје дужности и што пре послати претплату.

Српско просветно друштво. Ових дана штампаће се „Нацрт правила“ Српског просветног друштва из Загреба. Пред крај овог месеца и. н. одржаће се главна скупштина, у којој ће се правила и прихватити. Умољавају се с тога Срби и Српкиње, који желе на скупштини суделовати, или који мисле писмено исправке образложити, да јаве своје адресе, како би им се могла послати основа правила. Адресе треба јавити најдуже до 10. септембра по н. на којег било од потписаних.

* Ко се интересује за још бољу, научнију критику Хербарт-Цилер-Рајнове Школе, а особито за критику формалних степена нека набави ова два дела од Dr. Oskar-a Messner-a (проф. педагогије у учит. школи у Поршаху, Швајцарска): 1.) Kritik der Lehre von Unterrichtsmethoden, 1905.; 2.) Grundlinien zur Lehre von Unterrichtsmethoden, 1905. Оба су дела публикована у Лајпцигу код Teubnera.

Пред главну скупштину (која ће се ускоро објавити) барем три дана пре требају сви послати у писму (кому било од потписаних) исправке и примедбе на правила, па и они дакле, који ће лично учествовати. Ово је зато потребно, да привремени одбор среди целокупан материјал и добро о свему промисли, како би се на понеком месту уштедила сувишна дебата. — У Двору, 3. септембра 1910. Милан Грчић председник у. з. Јоца Орешчанин тајшник.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у јулу т. г.: од Петра П. Метикоша, равн. учитеља у Негославцима 50 К чланарине. — Од Тиме Чобића, економа из Јозепова 100 К чланарине. — Од Симе Трифковића, порезног контролора у Вишеграду 100 К чланарине. — Од Богољуба Татаровића, бележника у Сентпетру 102 К чланарине. — Од Милана Богдановића, умировљ. учитеља у Крушедолу 36 К 50 п. чланарине. — Од Јоце Максимовића, котарског предстојника; Дамјана Марковића, трговца; Стевана Радића, равн. учитеља; Ђорђа Ђорђевића, учитеља и Николе Добричића, трговца, сви из Ирига, по 1 К свечарског прилога. — Од Милутина Стојадиновића, намесника у манастиру Јаску 50 К чланарине. — Од Добровољног позоришног друштва у Земуну 10 ком. обвезница у вредности 100 К. — Од Јована Ластавице, пароха у Дивошу 102 К чланарине. — Од Душана Грујића, трговца у Темеш Сигету 102 К чланарине. — Од Милана Вукобратовића, кр. официјала у Грубишнопољу 100 К чланарине. — У августу: од Милана Вукобратовића, кр. официјала из Грубишнопоља 2 К уписине. — Од Радослава Николића, учитеља у Ђурђевицу 52 К чланарине. — Од Петра П. Метикоша, равн. учитеља у Негославцима 40 К чланарине. — Од Душана Катића, учитеља у Нештину 8 К чланарине. — Од Љубице Срећкове из Чуруга 2 К уписине. — Од Михаила Љ. Пурића 50 К чланарине. — Од Радивоја Тополца, учитеља у Сиригу 38 К 50 чланарине. — Од Николе Брковића, учитеља у Радовици 152 К чланарине. — Од Душана Гавриловића, трговца у Чуругу 20 К чланарине. — Од Момчила Тапавице, архитекта из Чуруга 10 К при-

лога. — Од Ђуре Ромчевића, начелника у Крстињи 102 К члапарине.

Промене у учитељству: За управитеља мушке учит. школе у Сомбору постављен је П. Терзин, за управитеља женске учит. школе Милан Мандровић. За проф. др. Ник. Продановић. За хонорарног проф. и управитеља женске учит. школе у Г. Карловцу постављен је Сава Диклић, за привремене професоре: П. Радаковић, Урош Грбић, Катица Михајловић и Спасније Прица. За проф. у накрачкој учит. школи постављен је стално Радивој Дечермић. За српске више дев. школе учињен је овај распоред: Олга Дракулић постављена је привремено на новосад. в. дев. школу; Јованка Павловић, Ана Михалчић и Божидар Ковачић привремено на сомборску; Мита Јовановић и Ђорђе Цвејанов привремено на панчевачку. Управа в. д. школе у Панчеву поверена је Даници Илићки.

— За учитељице на сомборским салашким школама изабране су: Видосава Ђурчићева на Лугумерцима; Зорка Средојевић на Источној Градини, Милица Гуцуња на Шапоњама.

— Душан Ђурчић учитељ салашке школе у Сомбору на Лугумерцима, умровљен је после службовања од 32 године.

Читуља. Милана Бећипа учитељица у Даљу преминула је 7. (20.) августа о. г. после кратког службовања. Нека је вечан покој овој рано преминулој просветној раденици!

Учитељ у земаљском сабору. Стева Калужерчић управитељ срп. више дев. школе у Сарајеву, изабран је за посланика у босанском сабору.

Учитељски дом у Београду. Учитељи и учитељице у Србији оснивају свој дом у Београду. Задаћа тој установи биће иста као и нашег учитељског конвикта у Новом Саду. Земљиште за дом поклонила је београдска општина у шумадиској улици. Темелј учит. дому освећен је у недељу 22. авг. (4. септ.) о. г. у присутности многобројног грађанства. У име учитељског удружења говорио је Урош Благојевић.

Шта траже и за чега се боре државни учитељи? Да се извршује и поштује 1. §. XXVI. з. чл. 1907. („Учитељи државних школа су државни чиновници“), ревизију пензионог фонда, службену прагматику, да се осигура

независност учитеља и да се укине старатељство (gondnokság). „N. 1.“

Забавиља за Трст. Српска општина у Трету отвара ове године забавиште. Деце ће бити 15—20. — Плата за ову годину 1200 круна. — Обратити се на српску општину у Трету или на управитеља тамошње српске школе г. Ристу Миситу. Адреса: **Trieste, Serba scuola (Via del Campanile).**

Кратке белешке. Турско мишистарство просвете отвориће већ за идућу шк. годину три учит. школе у Призрену, Приштини и Пећи. Наставни језик је турски, а међу предметима бити и српски и руски језик. — По попису од 1907. и 1908. год. има у Бечу 21.428 чешке деце, од којих је 10.000 способно. — У крајским школама просечно 100 ђака на једног учитеља, дад би се подела правилно извела, тамо има школа где један учитељ има и до 100—300 ђака. — У Штајерској има 65% школа једноразредних. — У Приморју је по новом закону уведена 35 годишња учитељска служба. После 10 година износи мировина 40% од постигнуте плате, за сваку даљу годину службе 2-4%. Уплате у мировински фонд износе 5%.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Јављам свој г. г. учитељима-цама, да је изашло из штампе друго допуњено и поправљено издање моје књиге

Историја Мађара и устав

ЗА V. И VI. РАЗРЕД

упоредо српски и мађарски са разрађеним питањима и одговорима. Ова књига потпуно одговара прописима за учење мађарског језика по повој наставној основи. Одобрена је и препоручена од Вел. Школског Савета под бр. Ш. С. 847/611. ех 1909.

И у комуналним основним школама се може употребити, јер је исто градиво као и у вероисповедним школама.

Цена књизи је 1 круна, а може се добити у књижари Милана Ивковића у Новом Саду — и у осталим књижарама.

У Новом Саду, августа месеца 1910. год.

ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ,

учитељ.